

Grubbe en holle weg

In heuvelachtige gebieden zijn in vroegere tijden aan de bovenrand van de plateaus plaatselijk diepe erosiegeulen ontstaan door het water dat van de plateaus naar de dalen stroomde. Deze natuurlijke insnijdingen in de plateaurand worden grubben (ook wel grachten) genoemd. Het zijn smalle, relatief diep ingesneden, meestal V-vormige dalen. De diepte kan verscheidene tot enkele tientallen meters bedragen. De eerste boeren die zich in de heuvelachtige streken vestigden maakten bij voorkeur gebruik van de grubben als toegangsweg van de dalen, waar de boerderijen lagen, naar de plateaus, waar zich de akkers bevonden. Dat versnelde het proces van afspoeling van de grond. Zo ontstonden op de helling holle wegen die steeds dieper in het aangrenzende land kwamen te liggen als gevolg van de voortdurende erosie. Een hoogteverschil van vijf meter tussen de weg en het omringende land is geen uitzondering.

Zowel grubben als holle wegen zijn insnijdingen of dalen met steile, met planten, struiken en/of bomen begroeide wanden. Ze kunnen alleen ontstaan in gebieden die voldoende hellend zijn zodat het afstromend regenwater genoeg kracht heeft om de bodem weg te eroderen. Tevens moet de bodemsoort van dien aard zijn dat het mogelijk is dat er steile wanden ontstaan. Löss, leem, zandleem en kalksteen kiten hiervoor voldoende aan elkaar. Vandaar dat we in Nederland hoofdzakelijk in Zuid-Limburg grubben en holle wegen aantreffen.

Holle wegen en grubben kunnen verschillende functies vervullen. Van oudsher uiteraard de verkeersfunctie: transport van en naar akkers, weilanden of boomgaarden maar ook als verbindingsweg tussen verschillende nederzettingen. De landbouwkundige verkeersfunctie is de laatste jaren afgenomen omdat veel holle wegen te smal zijn voor de brede landbouwmachines. Een functie die in betekenis toeneemt is de recreatieve verkeersfunctie. Daarnaast hebben holle wegen en grubben een landschappelijke betekenis, evenals een cultuurhistorische en natuur(wetenschappelijke), betekenis. Door de aanwezigheid van vele gradiënten (bijv. tussen hoog - laag; droog - nat; beschaduwd - onbeschaduwd, etc.) kan er een grote biodiversiteit ontstaan op een relatief kleine oppervlakte.

Doelstellingen

- nest-, schuil-, overwinterings- en voedselgelegenheid voor vogels, zoogdieren, reptielen, amfibieën en vlinders
- verbindingsweg voor zoogdieren, reptielen, amfibieën en vlinders
- leefplek voor insecten en slakken (o.a. wijngaardslak)
- soortenrijke boom-, struik en kruidenvegetatie
- groeiplaats voor mossen en korstmossen
- bijdrage aan een aantrekkelijk landschap
- behoud van cultuurhistorische waarden
- beplanting op bermen als buffer tegen te snelle waterafvoer ter voorkoming van erosie
- aantrekkelijke recreatieve route-
- transportweg landbouwkundig verkeer

Winst voor de natuur

De bermen van holle wegen en grubben kunnen begroeid zijn met een hoogopgaande vegetatie (lintvormig bos), hakhoutvegetaties, struikvegetaties, ruigtevegetaties, grazige vegetaties en mengvormen of overgangen daartussen. Al deze vegetaties zijn in het agrarische landschap van groot belang; het zijn de plekken waar allerlei planten- en diersoorten nog kunnen voorkomen (refugiumfunctie). Soms betreft het zelfs vegetaties of diersoorten die van nationaal belang zijn (bijv. kalkgraslandvegetaties, das, wijngaardslak).

In holle wegen en grubben met een boskarakter (meestal elementen met brede taluds) kunnen verschillende boomsoorten voorkomen (es, populier, wilg, eik, haagbeuk, iep, zoete kers). Hakhoutvegetaties bestaan veelal uit eik of es. Veel voorkomende struiksoorten zijn meidoorn, hazelaar, vlier, veldesdoorn, kornoelje en verschillende rozen- en bramensoorten. In de kruidlaag vindt men o.a. bosanemoon, speenkruid, salomonszegel, robertskruid, fluitekruid, aronskelk en gele dovenetel. Ook typische klimplanten zoals bosrank, kamperfoelie en klimop vindt men veelvuldig in de bermen van grubben en holle wegen. De op het noorden geëxponeerde hellingen zijn belangrijke groeiplaatsen voor varens en (korst)mossen.

Voor dieren zijn grubben en holle wegen van groot belang. O.a. wezel, das, egel, haas, , eekhoorn, diverse muizensoorten en vleermuizen komen er voor. Ook voor de zeldzame hazelmuis kunnen grubben en holle wegen als leefgebied fungeren.

Het al dan niet voorkomen van bomen en struiken bepaalt welke broedvogels men in holle wegen aantreft. In bermen met een lage en weinig gevarieerde vegetatie komen vogels als grauwe gors en veldleeuwerik voor. Naarmate de begroeiing hoger en gevarieerder wordt kunnen we kneugeelgors, patrijs, en heggenmus aantreffen, gevolgd door vogels van hoge en dichte struwelen (groenling, merel, tortel, zanglijster) en tenslotte park- en bosvogels (zoals ringmus, zwartkop, tijtjaf, grote lijster, winterkoning, en holenduif).

Vele huisjesslakken (o.a. wijngaardslak) leven in de bermen van holle wegen. Bovendien zijn de bermen van belang voor insecten (spinnen, mieren, loopkevers, vliegend hert) en afhankelijk van de soortensamenstelling voor diverse vlinders.

Meest geschikte locaties

- in heuvelland met lemige bodems.
- bestaande grubben en holle wegen met brede taluds (minimaal 5 meter aan weerszijden), omdat daarop een grote soortenvariatie kan voorkomen.

Beheer van grubben en holle wegen

Het ontbreken van een actief beheer of het uitvoeren van een foutief beheer is nadelig voor het voortbestaan of de ontwikkeling van de botanische en faunistische waarden alsmede voor de instandhouding van de cultuurhistorische -, recreatieve - en hydrologische waarden. Bovendien kan de functie als verbindingsweg voor mens en dier verloren gaan door het niet onderhouden van de holle weg of grubbe. Afhankelijk van de huidige begroeiing kunnen verschillende beheersmaatregelen nodig zijn.

• Dun bos wanneer nodig

Taluds met hoog opgaande begroeiing van bomen en struiken dient u op gezette tijden te dunnen, indien de beheersdoelstelling een permanent gesloten, opgaande begroeiing is. Zorg ervoor dat de kroonbedekking minimaal 60% blijft. Dun bij voorkeur eens in de vijf à acht jaar 10 tot 30% van de bomen. Dat is beter voor de ondergroei dan elk jaar een paar bomen te verwijderen. Bevoordeel bij het dunnen de inheemse soorten (bijv. es, eik, zoete kers) ten koste van de uitheemse soorten (bijv. acacia). Dood en rottend hout zo weinig mogelijk verwijderen. Verwijder gevaarlijke en/ of klachten veroorzakende bomen. Streef een gevarieerde soorten- en leeftijdsamenstelling na. Probeer zoveel mogelijk struiken en kruiden te handhaven. Dominante kruiden en struikvormers als brandnetel, vlier en braam kunt u terugdringen d.m.v. maaien of afzetten, met name als deze soorten verjonging of jonge aanplant dreigen te overgroeien. Bij onvoldoende verjonging kunt u bijplanten. Let op of u voor de (kap)werkzaamheden een vergunning van de gemeente nodig heeft.

• Zet hakhout eens in de 10 jaar af

Taluds met opgaande begroeiing van hakhout met al dan geen struiken dient u regelmatig af te zetten. Dit houdt in dat u eens in de 7 tot 20 jaar het hakhout en/ of struiken op een hoogte van 10 tot 30 cm boven de grond afzaagt. Laat daarbij zoveel staan dat een kroonbedekking van 30 tot 50% gehandhaafd blijft). Hanteer bij langzame groeiers (eik), een cyclus van 12 tot 20 jaar. Bij snelgroeierende bomen (es) een cyclus van 7 tot 12 jaar. Spreid het werk bij grotere oppervlakten in ruimte en tijd. Verwijder gevaarlijke en/ of klachten veroorzakende bomen evenals exoten die inheemse soorten in hun ontwikkeling belemmeren. Het vrijkomende hout grotendeels verwijderen, eventueel enkele takkenbossen achterlaten. Dood en rottend hout niet allemaal verwijderen omdat hiervan vele organismen afhankelijk zijn. Te grote open plekken kunt u in te planten met hakhoutsoorten (soorten die na afzetten weer uitlopen zoals hazelaar, es en eik).

• Knot regelmatig

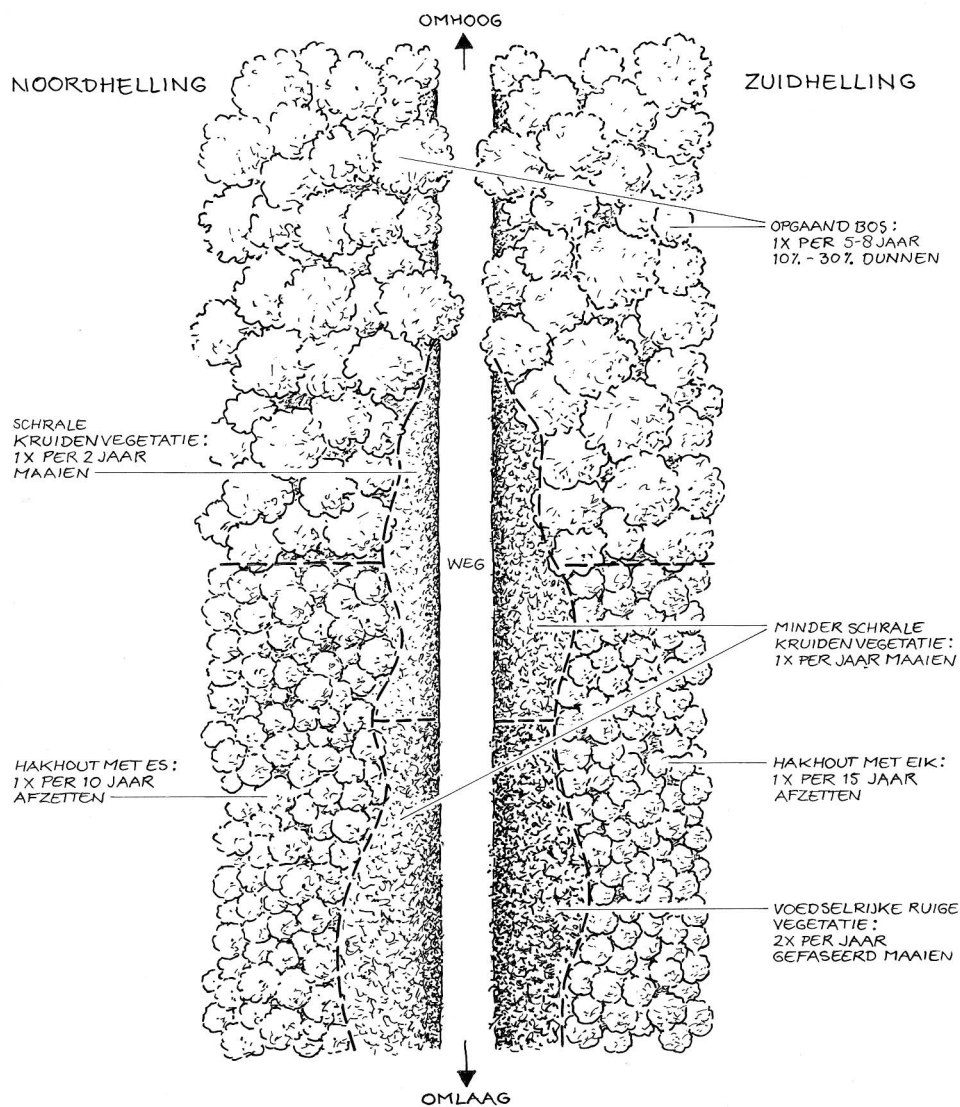
In taluds aanwezige knotbomen knot u om de 4 tot 8 jaar. Dode knotbomen (indien geen gevaar of klachten opleverend) handhaven maar ontdoen van takhout. U kunt ook te breed uitgroeierende overstaanders knotten.

Plant open plekken in

Indien in taluds met een opgaande begroeiing van bomen en struiken te grote open plaatsen zijn ontstaan kunt u deze plekken opnieuw in te planten als er geen spontane verjonging te verwachten is. Dit is met name van belang om erosie te voorkomen. Bepaal de soortenkeuze door te kijken welke soorten ter plekke van nature thuishoren en wat de gewenste beplanting is (struiken, hakhout, opgaande boom of knotboom). Gebruik 3-jarig bosplantsoen, indien mogelijk gekweekt op biologisch wijze en van inheemse herkomst. Als plantafstand kunt u 1,5 x 1,5 meter of 2 x 2 meter aanhouden. Nieuwe aanplant in grubben en holle wegen kunt u het beste niet te dicht bij de perceelsgrens zetten. De wettelijk vastgestelde afstanden tot perceelsgrenzen zijn voor struiken 0,5 m en voor bomen 2 m. Planten kunt u in de periode van november tot maart. De eerste jaren na de aanplant zet u het plantsoen waar nodig vrij door maaien in zomer en najaar.

• **Maai zo vaak als nodig en zo laat mogelijk**

Een taludbegroeiing met grassen en/of kruiden kunt u maaien met zeis of bosmaaier. Slechts indien de taluds niet te steil zijn kunt u gebruik maken van een maaibalk. De maaifrequentie is afhankelijk van voedselrijkdom, ondergrond en (onderhouds)toestand van de bestaande vegetatie 1 of 2 keer per jaar. Voedselrijke taluds (met bijv. veel brandnetel) maait u twee keer per jaar. Taluds met een schrale, kruidenrijke begroeiing maait u minder vaak, bijvoorbeeld eens in het jaar of eens in de twee jaar, in augustus/september, als de planten uitgebloeid zijn. Over het algemeen kunnen de meer verruigde noordhellingen en de voedselrijkere benedenzones frequenter gemaaid worden dan zuidhellingen en bovenliggende delen. Het maaisel moet u afvoeren omdat er anders verruiging optreedt.

Voorbeeld van beheermaatregelen bij een holle weg

Arbeid en financiering

De kosten van het beheer van houtopstanden in holle wegen en grubben zijn afhankelijk van de gekozen beheersvorm. Soms kunnen (bijv. bij opgaand bos) onderhoudsmaatregelen zo goed als achterwege blijven. Vaak is een vorm van hakhoutbeheer nodig en dat kost naar gelang de omstandigheden en duur van de kapcyclus 2 tot 5 uur per are.

Voor financiering van aanplant en onderhoud kunt u mogelijk (onder bepaalde voorwaarden) een tegemoetkoming krijgen in de kosten via de landelijke of provinciale regeling voor aanleg en onderhoud van landschapselementen. Informeer bij uw adviseur.